

КОМБІНАТОРНІ ЗВ'ЯЗКИ ЛЕКСЕМИ «ЕКОНОМІКА» В АНГЛІЙСЬКІЙ, УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ

Кравченко О.Г.,

Київський національний лінгвістичний університет

У статті розглядаються комбінаторні зв'язки іменника "economy" та їх відповідники в українській і російській мовах. Дослідження показує, що для англійських словосполучень структурно-лексична скомпресованість є характернішою, ніж для українських та російських еквівалентів. Порівняно з українськими та російськими еквівалентами одиниця "economy" виявляє ширшу сполучуваність у складі двоелементних утворень, що пояснюється розмитістю семантикою англійських мовних одиниць і аналітизмом відповідної мови.

Ключові слова: комбінаторика, сполучуваність, комбінаторні зв'язки, синтаксична модель, словосполучення, еквівалент, семантичний компонент.

В статье рассматриваются комбинаторные связи существительного "economy" и их соответствия в украинском и русском языках. Исследование показывает, что для английских словосочетаний структурно-лексическая скомпрессивность является более характерной, чем для украинских и русских эквивалентов. По сравнению с украинскими и русскими эквивалентами единица "economy" проявляет более широкую сочетаемость в составе двухэлементных образований, что объясняется более размытой семантикой английских единиц и аналитизмом соответствующего языка.

Ключевые слова: комбинаторика, сочетаемость, комбинаторные связи, синтаксическая модель, словосочетание, эквивалент, семантический компонент.

The focus of the article is the combinatorial patterns of the noun "economy" and their equivalences in Ukrainian and Russian. The research shows that collocations formed by the noun economy tend to be more structurally and lexically condensed as compared to their equivalents in Ukrainian and Russian. Compared to its Ukrainian and Russian equivalents, the lexeme economy tends to have wider collocability as a constituent of two-component phrases, one of the reasons for this being a predominantly vague meaning of the English word, as well as the analytical nature of the respective language.

Key words: collocability, combinatorial patterns, syntactic pattern, collocation, lexeme, equivalent, lexical variability, semantic component.

Актуальність досліджень мовної комбінаторики зумовлена тим, що вони дають можливість поглибити уявлення про семантичну і граматичну структуру мови та особливості мовної сегментації екстралінгвістичної дійсності, а також про взаємозв'язок мови та мислення. Особливий інтерес становить аналіз явищ комбінаторики на міжмовному рівні, позаяк він не тільки дає змогу зіставляти синтагматичні властивості окремих мов та уможливорює визначення деяких особливостей мислення представників відповідних мовних колективів, але й слугує подальшій оптимізації питань, котрі стосуються перекладацької практики.

З огляду на сказане вище **метою цієї статті** є дослідження комбінаторних зв'язків англійської одиниці *economy*, яка співвідноситься з доміантним поняттям економічної сфери, та особливостей еквівалентних зв'язків в українській та російській мовах. При цьому дослідження передбачає виконання таких **завдань**, як зіставний аналіз відповідних зв'язків на рівні синтаксичної, семантичної

та лексичної сполучуваності і демонстрація впливу лексико-семантичних та структурних особливостей мови на комбінаторні зв'язки її лексичних одиниць.

Мовна комбінаторика не є однорідним явищем, що зумовлює існування цілої низки аспектів і напрямків його дослідження. Як відомо, це поняття не отримало чіткого визначення, що призвело до відсутності єдиної термінології. У мовознавчій літературі для його позначення використовуються терміни *сполучуваність*, *комбінаторика*, *валентність*, *дистрибуція* та ін. [1, 245]. У даній роботі ми виходимо з положення про те, що комбінаторика слова включає у себе такі моменти: валентність лексичної одиниці, тобто потенційну здатність слова до утворення комбінаторних зв'язків, і реальну сполучуваність [3, 21], що являє собою наявність реальних комбінаторних зв'язків конкретної лексеми, які мають узуальний і okazіональний характер. Відповідно термін *сполучуваність* у нашому дослідженні виступає синонімом назви *комбінаторика*.

Стосовно класифікації сполучуваності, то такі автори, як В.В. Левицький, М.В. Влавацька та інші поділяють її на такі типи: семантична сполучуваність, лексична сполучуваність і синтаксична сполучуваність [7, 20; 3, 21].

Семантична сполучуваність — це здатність лексем формувати синтагматичні зв'язки на основі їхнього значення і семантичної сумісності. За словами М.В. Влавацької, «роль семантичної сполучуваності полягає в об'єднанні класів слів, пов'язаних певною ознакою» [2, 34].

Лексична сполучуваність передбачає утворення лексемами синтагматичних зв'язків, які регулюються не тільки семантичними чинниками, але й комбінаторними традиціями конкретної мови. Існує думка, що лексична сполучуваність слова залежить від його індивідуального лексичного значення і визначається конкретними семантичними ознаками слова [2, 35], хоча її не завжди можна пояснити наявністю відповідних ознак, адже на здатність одиниці формувати вербальне оточення можуть впливати мовні традиції конкретної мови та умови, пов'язані з різноманітними культурними, соціальними, ситуативними та іншими чинниками [див. 4, 78; 5, 90].

Синтаксична сполучуваність розглядається нами як здатність лексем вступати в синтагматичні зв'язки на основі їхньої логічно-синтаксичної сумісності та закономірностей синтаксису певної мови.

Дослідження комбінаторних зв'язків іменника *economy* в значенні «господарча сфера діяльності» та їх відповідностей в українській та російській мовах демонструє значну кількість дивергентних елементів при зіставленні англійських словосполучень з їх українськими та російськими еквівалентами, з одного боку, і переваження спільних рис, котрі можна спостерігати при порівнянні українських та російських утворень — з іншого.

Вища схильність англійської мови до мовної і мовленнєвої синонімії та до семантичної розмитості виражається у більш розширеній сполучуваності лексичних одиниць при відтворенні певного ситуативного смислу в межах однієї синтаксичної моделі. Так, за допомогою моделі $N + of\ N1$ (N — іменник, $N1$ — іменник у моделях, що містять більше одного субстантивного конституента) термін *economy* може утворювати словосполучення зі значенням «стан економіки», в яких він як залежний конституент утворює лівосторонні зв'язки з одиницями, співвідносними із значенням «стан», наприклад: *state of the economy*, *shape of the economy*.

Що стосується словосполучення *performance of the economy*, то його конституент *performance* не характеризується наявністю у своїй семантичній структурі компонента «стан». Синонімізація словосполучення з наведеними вище утвореннями відбувається завдяки взаємодії значення одиниці *economy* з компонентом «успішність, рівень,

якість виконання», наявним у лівосторонньому конституенті. Існування предикативної структури *the economy is performing* вказує на виділення в межах відповідного виразу категоріальної семи «дія», тоді як вирази *state of the economy* і *shape of the economy* підкреслюють стан даного явища, його статичний аспект. Зазначені семантико-категоріальні відношення словосполучення *performance of the economy* за своїм характером нагадують відповідні відношення іншого синонімічного утворення *behaviour of the economy*. Українське словосполучення *стан економіки* та його російський відповідник *состояние экономики*, структура яких є еквівалентною англійській моделі $N + of + N1$, за своїми семантико-категоріальними особливостями збігаються з фразами *state of the economy* і *shape of the economy*. Наявність відмінних конституентів у складі зіставлюваних відповідників ілюструє специфіку у мовній сегментації аналогічного відтинку екстралінгвістичної дійсності, коли еквівалентність між англійськими одиницями і відповідними фразами в українській та російській мовах формується на рівні всієї фрази.

У межах моделі $N + of + N1$ англійське *economy* може реалізувати сполучуваність, не характерну для російського *экономика*. Для підтвердження згаданої вище думки розглянемо фрази *fall of the economy*, *decline of the economy*, *weakness of economy* та їх еквіваленти в українській та російській мовах. Еквівалентами синонімічних одиниць *fall of the economy* і *decline of the economy* можуть слугувати українське словосполучення *економічний спад* та його російський відповідник *экономический спад*, які будуються за іншою синтаксичною моделлю — $Adj + N$ (Adj — прикметник). Словосполучення *weakness of the economy* відображає споріднене економічне явище, але якщо у фразах *fall of the economy* і *decline of the economy* виражається процесуальність дії, то в цьому прикладі виділяється компонент стану. В українській та російській мовах для номінації аналогічного явища або ситуації цілком адекватними є словосполучення *економічні негаразди* та *экономические неурядицы*, ядерний конституент яких відрізняється від іменника *weakness* своїм предметно-логічним і прагматичним значенням. Слід зазначити, що вживання лексем *экономика* та *экономика* в постпозиції щодо іменників *спад*, *негаразд* та *неурядица* сприймається як порушення комбінаторних норм української та російської мов.

В українських та російських еквівалентах словосполучень *expectations of the economy*, *growth of the economy* спостерігається відмінність лексичного складу, наприклад: *економічний прогноз* — *экономический прогноз*, *прогноз економічного розвитку* — *прогноз экономического развития*, *перспектива економічного розвитку* — *перспектива экономического развития*, *економічне зро-*

стання — *экономический рост*. Вибір семантично наближених конститuentів *прогноз* і *перспектива* регулюється конкретним лексичним або смисловим контекстом. Неспроможність української лексеми *економіка* та її російського відповідника сполучуватися з аналогічними одиницями у відповідних мікроконтекстах зумовлює використання препозитивно-атрибутивної моделі Adj + N (*економічний прогноз* — *экономический прогноз*, *економічна потужність* — *экономическая мощь*, *економічне зростання* — *экономический рост*) або постпозитивно-атрибутивної моделі N + Adj + Ngen (*прогноз економічного розвитку* — *прогноз экономического развития*, *перспектива економічного розвитку* — *перспектива экономического развития*) (Ngen — іменник у родовому відмінку). Отже, англійське *economy* може під впливом лексичного оточення розвивати компонент значення «економічний розвиток», тоді як український і російський відповідники здатності до подібного семантичного нарощування не виявляють.

Аналіз найближчих українських та російських відповідників словосполучення *improvement of the economy* свідчить про те, що лексичний склад може визначати синтаксичні моделі конкретного утворення. Так, відтворення ідентичного значення згаданого вище словосполучення за допомогою еквівалентної синтаксичної моделі є можливим при використанні одиниць *оздоровлення* та *оздоровление* у ролі ядерного елемента. Водночас уживання конститuentів *покращення*, *поліпшення* та *улучшение*, які є еквівалентними англійському *improvement*, вимагає наявності постпозитивних номінативно-атрибутивних груп *економічне становище* та *экономическое положение*: *покращення/поліпшення економічного становища* — *улучшение экономического положения*. У деяких випадках англійська модель V + of + N1 (V — дієслово) може бути взаємозамінною з іншою приєднковою моделлю N + in + N1, наприклад: *improvement of the economy* — *improvement in the economy*. Комбінаторні норми української та російської мов допускають уживання аналогічної лексико-синтаксичної моделі з приєдником в для утворення еквівалента англійського словосполучення *improvement in the economy*, а саме: *покращення/поліпшення в економіці* — *улучшение в экономике*. Одиниці ж *покращення/поліпшення економіки* та *улучшение экономики* не відповідають комбінаторним нормам російської мови. Отже, в даному випадку англійська мова демонструє нижчий ступінь детермінованості комбінаторних норм.

Аналізуючи комбінаторику іменника *economy* в межах моделі V + N і способи відтворення відповідних словосполучень українською та російською мовами, варто зазначити, що вони часто бувають співвідносними з фразами, побудованими за моделлю N + of + N1 в англійській мові та N + Ngen в українській і російській мовах, наприклад:

to revive the economy — *revival of the economy*;
to reestablish the economy — *reestablishment of the economy*;
відновлювати економіку — *відновлення економіки*;
восстанавливать экономику — *восстановление экономики*;
перетворювати економіку — *перетворення економіки*;
преобразовать экономику — *преобразование экономики*.

Відмінність у сполучуваності одиниць *economy*, *економіка* і *экономика* в межах дієслівної моделі може бути зумовлена, з одного боку, більш розширеною здатністю англійського слова до мовної синонімії, а з іншого — комбінаторною традицією. Так, завдяки синонімічності таких одиниць, як *to reform*, *to restructure*, *to reorganize*, *to revamp*, *to overhaul* термін *economy* може утворювати відповідні семантично ідентичні словосполучення: *to reform the economy*, *to restructure the economy*, *to reorganize the economy*, *to revamp the economy*, *to overhaul the economy*. В українській та російській мовах в межах моделі V + Nac (Nac — іменник у знахідному відмінку) для відтворення відповідного значення вживаються такі словосполучення: *реформувати економіку* — *реформировать экономику*, *перетворювати економіку* — *преобразовывать экономику*. Якщо вищезазначені англійські, українські та російські словосполучення відзначаються нейтральністю в прагматичному плані, то українські та російські одиниці, утворені за допомогою більш розширених синтаксичних моделей V + Nac + в + Nloc і V + Adj + Nac (Nloc — іменник у місцевому відмінку), мають відтінок офіційності, наприклад: *здійснювати перетворення в економіці* — *осуществляют преобразования в экономике*; *здійснювати економічні реформи* — *осуществляют экономические реформы*; *здійснювати економічні перетворення* — *осуществляют экономические преобразования*; *проводити економічні реформи* — *проводит экономические реформы*.

Як бачимо, зростання кількості залежних конститuentів в українських та російських синтагматичних одиницях збільшує їх варіативність щодо вираження і відповідно розширює їх потенціал щодо мовленнєвої синонімії.

Наведений нижче приклад також ілюструє вищу здатність англійського *economy* утворювати синонімічні словосполучення в межах моделі V + N (див. *схему 1*).

Стосовно словосполучення *to build up the economy*, то воно крім значення *створювати економіку* може актуалізувати інший компонент значення, а саме: *розвивати економіку*, *нарощувати економічний потенціал*. Ми виявили контексти, де одночасно актуалізуються згадані вище компо-

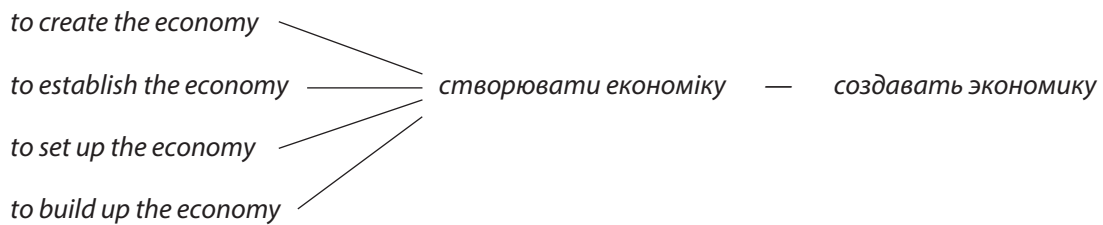

Схема 1. Приклад здатності англійського *economy* утворювати синонімічні словосполучення в межах моделі V + N

ненти значення. Подібний семантичний синкретизм дає змогу даному словосполученню утворювати синонімічний ряд не тільки зі згаданими вище синтагматичними одиницями, але й вступати у синонімічні зв'язки з іншим утворенням, у якому лексема *economy* виконує роль прямого об'єкта: *to develop the economy*. Українські словосполучення *створювати економіку*, *розвивати економіку*, *нарощувати економічний потенціал* та їх російські відповідники *создавать экономику*, *развивать экономику* і *наращивать экономический потенциал*, незважаючи на здатність утворювати мовленнєву синонімію, чітко вказують на відмінність характеру дії у співвідносних із ними екстралінгвістичних ситуаціях.

Розмитість семантики англійського дієслова та комбінаторні можливості створюють умови для появи утворень типу *to fix the economy*, *to sort out the economy*, *to mend the economy*. Порівняно із синонімічним нейтральним словосполученням *to restore the economy* вони позначені певним відтінком розмовності. Найбільш еквівалентне в семантичному плані українське утворення *оздоровлювати економіку* та його російський відповідник *оздоравливать экономику* відрізняються від наведених англійських одиниць своїм більш науковим характером. Українська та російська мови щодо стилістичної варіативності є більш консервативними системами. Імовірно, їх тяжіння до стандартних і стилістично нейтральних або книжних одиниць у науковій сфері пояснюється високим ступенем детермінованості семантики українських та російських лексичних одиниць, а також їх досить обмеженою комбінаторикою.

Розглядаючи особливості комбінаторних властивостей лексем *economy* і *економіка*, *экономика* у межах моделі V + Nac, необхідно зазначити, що «дієслова як ознакові слова мають менш чітку денотативну здатність, ніж іменники, у зв'язку з чим їхня семантична структура більшою мірою варіативна, а семний склад рухливіший, багаточаровий та неоднорідний» [10, 125]. Вирізнену властивість можна розглядати як загальнономовний чинник. Утім, в англійському дієслові дана ознака внаслідок тяжіння англійської мови до розмитості семантики (видової і категоріальної) зазнає поси-

лення. Ця обставина і, як її наслідок, розширена здатність англійського слова до синонімізації та семантичної змінюваності є одним із чинників, що визначають дивергентність між комбінаторикою англійських дієслівних сполучень, з одного боку, і комбінаторикою відповідних українських та російських утворень — з іншого.

Виокремлено низку дієслівних еквівалентних словосполучень, де модель V + N з лексемою *economy* відтворюється за допомогою російських синтаксичних утворень V + Adj + Nac, V + N + N1gen, V + Nac + Adj + Ngen. Наприклад, синонімічній низці *to sustain the economy*, *to maintain the economy*, *to buttress the economy* можуть відповідати такі пари українсько-російських відповідників: *забезпечувати економічний розвиток* — *обеспечивать экономическое развитие*; *забезпечувати розвиток економіки* — *обеспечивать развитие экономики*; *забезпечувати функціонування економіки* — *обеспечивать функционирование экономики*; *забезпечувати життєдіяльність економіки* — *обеспечивать жизнедеятельность экономики*; *забезпечувати функціонування економічного механізму* — *обеспечивать функционирование экономического механизма*.

Подібне розширення лінійної протяжності можна спостерігати при розгляді відповідників фрази *to discuss the economy*, наприклад: *обсуждать проблемы экономики*, *обсуждать экономические проблемы*. Окрім того, що еквівалентні утворення виявляють відмінність у кількості залежних конститuentів, одиниці *economy* і *экономика* характеризуються виконанням різних синтаксичних функцій (прямий об'єкт в англійській мові і постпозитивний атрибут в українській та російській мовах). Також типовою є відповідність англійського *economy* субмоделі Adj + N в українській та російській мовах, де в ролі атрибута виступає прикметник *економічний*, *экономический*.

Іншою ілюстрацією здатності англійського слова кодувати ємну мовну інформацію може слугувати утворення *to match with other economies*, найбільш оптимальними еквівалентами якого можуть бути такі пари українсько-російських словосполучень: *досягати економічного рівня інших країн* —

достигать экономического уровня других стран; ставати на один економічний рівень із іншими країнами — становиться на один экономический уровень с другими странами.

Очевидно, що при лексично-синтаксичному розширенні фрази відбувається перерозподіл ієрархії її семантичних компонентів. Матеріальне відтворення певних семантичних компонентів лексичними одиницями надає їм експліцитного характеру та збільшує їх роль у формуванні значення словосполучення. Як бачимо, це є характерним для української та російської мов. Наприклад, у номінативно-атрибутивних групах економічний рівень інших країн та экономический уровень других стран найбільша семантична вага припадає на залежні конституенти рівень та уровень, які є ядреними. Всі залежні конституенти наведених угруповань, окрім одиниць економічний, экономический, інший та другой, знаходять імпліцитне вираження в англійському *economy* і входять до його імплікаціоналу [11, 24–25; 12, 61]. Їх активізація відбувається в межах відповідного контексту. Семантичний компонент, співвідносний із українським та російським прикметниками економічний і экономический, є наявним в інтенціоналі [11, 24; 12, 27] іменника *economy* і виражає інтегральну ознаку, яка лежить в основі поняття «економіка, економічна діяльність». Зазначені мовленнєві особливості одиниць *economy* і відсутність експліцитно виражених конститuentів, співвідносних із семантичними компонентами «рівень» та «розвиток», збільшують її семантичну наповненість і вагу у відповідному контексті. Отже, порівняно з українськими та російськими еквівалентами англійські одиниці, котрі відзначаються меншою семантичною детермінованістю і наповненістю облігаторними ознаками в системі мови, характеризуються вищою здатністю до семантичного нарошування в процесі мовлення.

При функціонуванні англійської лексеми *economy* в ролі ядерного конститuenta однією з найпоширеніших моделей є $Adj + N$. Особливою продуктивністю ця модель характеризується при утворенні одиниць, які актуалізують компонент «кризовий або застійний стан економіки», наприклад: *recessionary economy*, *sluggish economy*, *slow economy*, *flat economy*, *weak economy*, *volatile economy*, *stagnant economy*, *listless economy*, *disastrous economy*, *fragile economy*. Український та російський відповідники не реалізують сполучуваність з подібними прикметниковими конститuentами. Наведену вище низку семантично пов'язаних утворень можна продовжувати за рахунок оказіональних одиниць, які неможливі в українській та російській мовах.

Якщо для англійської мови цілком природними є словосполучення типу *healthy economy*, *dynamic economy*, *vibrant economy*, то в українській та російській мовах ми не зустрічаємо відповід-

ників, які за своїм лексичним складом збігалися б з англійськими фразами. Що стосується першого словосполучення, то воно може відтворюватися як за допомогою аналогічної синтаксичної моделі $Adj + N$, так із використанням розширених моделей $Adj + N + N_{1gen}$ і $Adj + Adj + N$. При цьому адекватними еквівалентами лексеми можуть слугувати український прикметник *стабільний* та його російський відповідник *стабильный*, наприклад: *стабільна економіка* — *стабильная экономика*; *стабільний стан економіки* — *стабильное состояние экономики*; *стабільний розвиток економіки* — *стабильное развитие экономики*; *стабільний економічний розвиток* — *стабильное экономическое развитие*.

Характерними українськими та російськими еквівалентами англійського *dynamic economy* є трьохелементні словосполучення типу: *динамічний розвиток економіки* — *динамичное развитие экономики*; *стрімкий розвиток економіки* — *стремительное развитие экономики*; *стрімке економічне зростання* — *стремительный экономический рост*; *стрімкий економічний розвиток* — *стремительное экономическое развитие*.

Ці утворення вимагають наявності двох атрибутивних конститuentів. При цьому одне або один із цих конститuentів може займати препозитивну позицію. Утворення *vibrant economy* за своєю семантикою є більш широким і синкретичним порівняно з *dynamic economy*. Йому в українській та російській мовах, окрім вищенаведених словосполучень, можуть відповідати такі фрази: *потужна економіка* — *мощная экономика*, *розвинена/розвинута економіка* — *развитая экономика*, котрі відрізняються від нього семантикою прикметникового конститuenta, але збігаються за синтаксичною структурою.

Аналіз вищезгаданих еквівалентів засвідчує, що для українських і російських утворень експліцитність категоріальності є більш релевантною. В англійських словосполученнях ядерний конститuent *economy* у сполученні з прикметниками експлікує певний стан економіки. В українських та російських словосполученнях категоріальність стану часто відтворюється за допомогою одиниць *стан*, *становище*, *состояние*, *положение*, а процесуальність — за рахунок одиниць *розвиток*, *зростання*, *развитие*, *рост*. Що стосується англійських словосполучень, то актуалізація цієї ознаки відбувається тільки в конкретних контекстах. Таким чином, англійські іменниково-прикметникові утворення вирізняються тяжінням до категоріального синкретизму.

В українських і російських еквівалентах словосполучень із моделлю $Adj + N$ також використовуються підрядні дієслівні або дієприкметникові структури, наприклад: *inflationary economy* — *економіка, що/яка/котра характеризується інфляційними процесами* — *экономика, которая*

характеризується інфляційними процесами, економіка, характеризуюча інфляційними процесами, економіка, у якій/котрій відбуваються інфляційні процеси — економіка, в якій протікають інфляційні процеси. Подібне можна сказати про утворення *energy-efficient economy*, еквівалентними варіантами якого в російській мові можуть бути дієприкметникові звороти з ядерними конститuentами *країна і страна*, наприклад: *країна, що/яка/котра забезпечує свої енергетичні потреби — страна, обеспечивающая свои энергетические потребности, країна, що/яка/котра володіє достатніми енергетичними ресурсами — страна, обладающая достаточными энергетическими ресурсами*. Щодо зіставлення комбінаторних особливостей, котрі мають місце в наведених вище українських і російських словосполученнях, варто зазначити, що при абсолютному переважанні спільних рис ми можемо виокремити відмінні моменти. Вони пов'язані з тим, що російським дієприслівниковим конструкціям в українській мові зазвичай відповідають атрибутивні підрядні утворення.

Випадки, коли англійські словосполучення, утворені за моделлю Adj + N, збігаються з українськими та російськими еквівалентами за семантикою своїх конститuentів, нечисленні, наприклад: *pluralistic economy* — *плюралістична економіка* — *плюралистическая экономика*, *national economy* — *національна економіка* — *национальная экономика*. Науковий характер понять, які вони позначають, зазвичай засвідчує високий ступінь лексикалізованості й термінологічності цих словосполучень.

Існують випадки, коли конститuentу *economy* відповідають українське *господарство* та російське *хозяйство*, які є синонімами іменників *економіка* та *економіка*, наприклад: *natural economy* — *натуральне господарство* — *натуральное хозяйство*, *peasant economy* — *селянське господарство* — *крестьянское хозяйство*.

Модель N + N1, де лексема *economy* виконує роль ядерного конститuenta, є також продуктивною унаслідок аналітизму англійської мови. Одним із способів відтворення подібних структур українською та російською мовами є використання іменниково-прикметникових словосполучень, наприклад: *export economy* — *експортна економіка* — *экспортная экономика*, *world economy* — *світова економіка* — *мировая экономика*, *market economy* — *ринкова економіка* — *рыночная экономика*. У наведених прикладах прикметникові атрибутивні конститuentи українських і російських словосполучень співвідносні із семантикою атрибутивних іменників англійських еквівалентів.

В опозиції, яка містить одиниці *command economy*, *адміністративно-командна економіка* та *административно-командная экономика*, атрибутивні конститuentи української та російської фраз

є більш інформативно вираженими завдяки наявності в них двох морфемних основ. Як засвідчують дослідження, симетрія або наближеність у лексичному і синтаксичному планах характерна здебільшого для лексикалізованих одиниць.

Відсутність лексикалізованості хоча б в одному з членів еквівалентних опозицій сприяє порушенню симетрії. Так, словосполученню *fledgeling economy* можуть відповідати кілька лексико-синтаксичних фразових варіантів, наприклад: *економіка, що/яка/котра формується* — *формирующаяся экономика*, *економіка, котра формується*; *перехідна економіка* — *переходная экономика*; *країна з перехідним типом економіки* — *страна с переходным типом экономики*. Як бачимо, англійське словосполучення виявляє суттєві розбіжності з українськими і російськими еквівалентами щодо реалізації синтаксичної сполучуваності, що зумовлено типологічними особливостями відповідних мовних систем. Цьому аналітичному утворенню в інших двох мовах відповідають дієприкметникові, атрибутивні підрядні та прикметникові конструкції. Стосовно семантичних та лексичних відмінностей, то вони пов'язані з особливостями семантичної і лексичної сполучуваності англійського слова, яка також суттєво відрізняється від відповідних властивостей українських і російських одиниць. З іншого боку, відмінності між українськими та російськими еквівалентами спричинені обмеженістю української мови щодо утворення дієприкметників і відповідністю російського займенника *который* трьома українським займенниками *що, який та котрий*.

Якщо словосполучення *fledgeling economy* є типовим, оскільки конститuent *fledgeling* в аналогічному значенні може сполучатися з іншими іменниками (наприклад, *fledgeling market*, *fledgeling company*), то такі двохелементні утворення, як *cowboy economy*, *spaceship economy* і розширене за рахунок числівника словосполучення *three-person economy* є абсолютно оказіональними і не мають сталих українських та російських еквівалентів.

Асиметрією позначені еквівалентні опозиції, у котрих англійські члени утворені за моделлю P2 + N (P2 — дієприкметник минулого часу), наприклад: *underdeveloped economy* — *відстала економіка/країна* — *отсталая экономика/страна*; *industrialized economy* — *розвинута економіка/країна* — *развитая экономика/страна*; *fully-employed economy* — *країна, у якій/котрій забезпечена повна зайнятість населення* — *страна, в которой обеспечена полная занятость населения*; *mixed economy* — *економіка змішаного типу, різноукладна економіка* — *экономика смешанного типа, разноукладная экономика*. Двоелементному англійському словосполученню відповідають прикметникові словосполучення або більш розширені мовленнєві одиниці з дієприслівниками або прикметниками.

Одиниця *overheated economy* є синонімічною більш умотивованому словосполученню *inflationary economy* і співвідноситься з російськими утвореннями, розглянутими вище. Модель P2 + N є характерною у випадках, коли англійські словосполучення містять складні одиниці з конститuentом *recession*, яким відповідають словосполучення із дієприкметниковими зворотами: *економіка, охоплена кризою, охоплена кризою економіка — экономика, охваченная кризисом, охваченная кризисом экономика*. Прикладом відповідних утворень слугують такі словосполучення, як *recession-bound economy, recession-hit economy, recession-gripped economy*.

Лексема *economy* демонструє активність у сполученні з препозитивними атрибутами, у функції яких виступають дієприкметники теперішнього часу (P1). У межах цієї конструкції відповідна одиниця часто входить до складу словосполучень, які співвідносяться з негативними тенденціями в економічному житті, наприклад: *disappointing economy, ailing economy, tottering economy, faltering economy, sinking economy*. Те ж саме можна сказати про одиниці, які означають зростання економічного розвитку і економічного рівня, наприклад: *booming economy, flourishing economy, developing economy, growing economy*. Українська лексема *економіка* та її російський відповідник *экономика* не виявляють спроможності сполучатися з дієприкметниками теперішнього часу в подібних ситуаціях. В українській мові еквівалентами відповідних англійських утворень можуть слугувати підрядні звороти та триелементні атрибутивні прикметникові словосполучення, наприклад: *економіка, що/яка/котра стрімко/динамічно розвивається, економіка, що/яка/котра переживає стрімке/динамічне зростання, економіка, що/яка/котра переживає стрімке/динамічне піднесення, стрімке/динамічне зростання економіки, стрімке/динамічне піднесення економіки, стрімке/динамічне економічне зростання, стрімкий/динамічний економічний розвиток*. Щодо російських відповідників, то підрядні звороти та триелементні атрибутивно-прикметникові словосполучення доповнюються дієприкметниковими зворотами, що можна спостерігати в наведених нижче прикладах: *экономика, которая стремительно/динамично развивается, экономика, которая испытывает стремительный/динамичный рост, экономика, которая испытывает стремительный/динамичный подъем, экономика, испытывающая стремительный/динамичный рост, экономика, испытывающая стремительно/динамично развивающаяся экономика, стремительный/динамичный рост экономики, стремительный/динамичный подъем экономики, стремительный /дина-*

мичный экономический подъем, стремительный/динамичный экономический рост, стремительное/динамичное экономическое развитие.

Лексема *economy* також демонструє розширену здатність до лексичної сполучуваності в межах моделі N + of + N1. Цілком природними в англійській мові є фрази *economy of the school, economy of the college* та *economy of the university*, у яких відсутні українські та російські еквіваленти з аналогічними лексичними конститuentами. Більша семантична дифузність англійської одиниці і менш фіксована референційна детермінованість дає їй можливість номінувати ті сегменти дійсності, для позначення яких український та російський еквівалент не можуть вживатися через їх детерміновану референційну співвіднесеність та високий ступінь семантичної стабільності.

Аналіз показав, що аналітизм англійської мови, широкі комбінаторні можливості терміна *economy* і лексеми *economy* як репрезентанта економічної концептосфери та підвищена здатність контактуючих із ним одиниць до синонімізації сприяють утворенню синонімічних пар, члени яких складаються з двох конститuentів. При цьому залежні конститuentи часто належать до різних частин мови: *emerging economy* (P1 + N) — *fledgeling economy* (N + N1), *energy-starved economy* (P2 + N) — *fuel-hungry economy* (Adj + N), *recessionary economy* (Adj + N) — *recession-hit economy* (P2 + N) — *faltering economy* (P1 + N), *inflationary economy* (Adj + N) — *overheated economy* (P2 + N).

Отже, завершуючи аналіз комбінаторних зв'язків одиниці *economy* і шляхів відтворення їх українською та російською мовами, можна констатувати, що для англійських словосполучень структурно-лексична скомпресованість є більш характерним явищем, ніж для українських та російських еквівалентів. Частинами є випадки, коли англійським двоелементним утворенням в українській та російській мовах відповідають більш протяжні ланцюжки лексичних одиниць, що включають атрибутивно-підрядні конструкції, котрі характеризуються лексичною варіативністю. Ця обставина, в свою чергу, посилює експліцитний характер українських і російських словосполучень, тоді як скомпресованість англійських одиниць зумовлює імпліцитність певних семантичних компонентів. Окрім цього, одиниця *economy* має ширшу сполучуваність порівняно з українськими та російськими еквівалентами у складі двоелементних утворень. Однією з причин цього є більш розмита семантика англійських одиниць і аналітизм відповідної мови.

Стосовно зіставлення українських та російських словосполучень варто зазначити, що їхня комбінаторна конфігурація позначена високим ступенем симетрії, що пояснюється близькою спорідненістю відповідних мовних систем.

Щодо перспектив використання результатів подібних досліджень, то вони можуть застосуватися у подальшій розробці проблем комбі-

наторики як місця на міжмовному рівні, а також у розв'язанні проблем, котрі стосуються теоретичного та прикладного термінознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василько З. Значення слова і контекст: лексична сполучуваність // Вісник Львівського університету. Сер.: Філол. — Л. : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2004. — Вип. 34. — Ч. 1. — С. 244–250.
2. Влавацкая М.В. Система базовых понятий комбинаторной лингвистики / М.В. Влавацкая // Мир науки, культуры, образования. — 2011. — № 1 (26). — С. 32–38.
3. Влавацкая М.В. Теоретические основы комбинаторной лингвистики: лексикологический и лексикографический аспекты (на материале русского и английского языков) : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.19 / М.В. Влавацкая ; Кемеровский гос. ун-т. — Кемерово, 2013. — 51 с.
4. Гусейнов Г.-Р.А.-К. Некоторые экстралингвистические условия ограничения текстообразующих потенций вайнахских слов в текстах русской художественной литературы XIX века о Кавказе / Г.-Р.А.-К. Гусейнов // Семантика и структура предложения и текста : сб. науч. тр. — Грозный : Чечено-Ингуш. гос. ун-т, 1981. — С. 77–85.
5. Ковалів С. Прислівникова сполучуваність дієслів *утішання* та *заспокоювання* у сучасній англійській мові (на матеріалі синонімічних рядів з домінантами *console* та *soothe*) / С. Ковалів // Іноземна філологія. — Л. : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2009. — Вип. 121. — С. 90–99.
6. Кочерган М.П. Слово і контекст (лексична сполучуваність і значення слова) / М.П. Кочерган. — Л. : Вища шк., 1980. — 184 с.
7. Левицький В.В. Апроксиматичні методи вивчення лексичного складу / В.В. Левицький, О.Д. Огуй, С.В. Кійко, Ю.С. Кійко. — Чернівці : Рута, 2000. — 153 с.
8. Лесінська О.М. Іменникове словосполучення на позначення людини: структура, семантика, функція (на матеріалі англomовного детективу) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / О.М. Лесінська ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці, 2014. — 20 с.
9. Леута О.І. Сполучуваність лексичних одиниць у світлі сучасних лінгвістичних теорій / О.І. Леута // Науковий вісник Київського гуманітарного інституту. Сер.: Філологічні науки. — 2001. — № 1. — С. 6–11.
10. Мединська Н.М. Семантична природа дієслова як носія динамічної ознаки / Н.М. Мединська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Сер. 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. — К. : Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2010. — Вип. 6. — С. 122–129.
11. Никитин М.В. Лексическое значение слова (структура и комбинаторика) / М.В. Никитин. — М. : Высш. шк., 1983. — 127 с.
12. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения / М.В. Никитин. — М. : Высш. шк., 1988. — 168 с.
13. Mykhaylenko V.V. Semantics of “Economy Collocations” in Discourse / V.V. Mykhaylenko // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Філол. — Острог : Нац. ун-т «Острозька академія», 2015. — Вип. 58. — С. 78–81.
14. Mykhaylenko V.V. Conceptual Analysis: Componential Analysis / V.V. Mykhaylenko // Германська філологія. — Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2014. — Вип. 720. — С. 74–86.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

15. Англо-русский экономический словарь / под ред. А.В. Аникина. — М. : Рус. яз., 1977. — 728 с.
16. Англо-русский словарь по экономике и финансам [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.diclib.com/cgi-bin/d1.cgi?l=ru&base=xn_economy&page=showindex
17. Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики / А. Шимків. — К. : Києво-Могилян. акад., 2004. — 429 с.
18. Электронный словарь Мультитран [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.multitrans.ru/c/m.exe?a=5&s=searches>
19. Яковенко Р.В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики: дидакт. довід. / Р.В. Яковенко. — Кіровоград : Лисенко В.Ф., 2015. — 127 с.
20. ABBY Lingvo x3. — Moscow : ABBY Software Ltd, 2008.
21. Dictionary of Economics — London : A & C Black Publ. Ltd, 2006. — 220 p.
22. The BBI Combinatory Dictionary of English / Comp. by M. Benson, E. Benson, R.F. Ilson [Digital Resource]. — Access Mode: <http://www.diclib.com/cgi-bin/d1.cgi?l=en&base=bbicombinatory&page=showindex>